

Vítězslav Hálek:

MUZIKANTSKÁ LIDUSKA

„TONÍČKU, KDO DÝL?“

„Copak, Liduško?“

„Dívejme se sobě do očí, kdo dýl?“

A Toníček se díval s Liduškou do očí, kdo dýl.

Svatý bože, což to za krásné oko! Kde jest v světě barva, která mu se může připodobnit? A kdyby ta barva! byla na světě: kde jest to, co za tou barvou se dívá z oka? Ani modré nebe není hezčí nežli Liduščino oko. Kdež je v nebi tolik lesku, tolik dobroty, tolik nezkalené čistoty? A ta milá duše, již je vidět skrze to vše, - až člověku přechází zrak, když to vše vidí pohromadě.

Toníkovi se zakalilo oko, Lidušce se vykrádala drobná slzička, jako malinké poupátko liliové, to poupátko puklo, rozvilo se - a slzička padla na růžovou tvář.

„Nemohu dýl, Liduško!“

„No nešť! Já dýl.“

A oba si padli do náručí. Kdo by si troufal povědít, čí políbeční byly sladší?

Muzika hrála, a Toník musil k muzikantům. Ale kterak možná hrát? Neviděť ani jedinou notu; tak se zakoukal do Liduščiných očí, že je viděl pořád před sebou, že sebe viděl ustavičně v nich, - až ho přecházel zrak. Kdyby byl měl nyní zahrát, musila by to být nějaká zvláštní písnička; asi taková, že by musil každému přecházet sluch, tak jako jemu zrak, když uviděl Liduščino oko.

Kamarád Toníka šťouchnul.

„Toníku, u čerta, hrej!“

„Až druhou písničku; bolí mě hlava.“

„Nevidáno! Tak najednou!“

„Jen hrejte teď beze mne.“

Hráli bez něho.

Toník si šel pro Lidušku a pravil: „Liduško, tys mi udělala. Pojď k tanci; všude vidím tvoje oko. Kýž ti také mohu udělat!“

„Není zapotřebí, Toníčku. Co by řekl můj milý?“

„Kdo je tvůj milý, Liduško?“

„Hádej, však ho znáš.“

Toník hádal ale naschvál na jiné.

Liduška se dala do smíchu.

„Podívej se ráno lépe do zrcadla, ať ho znáš.“

Toník přivinul k sobě Lidušku jako svoje srdce.

Tančili, že se na ně radost podívat.

To Liduščino oko mu musilo vskutku udělat, dělaly se mu před očima mžitky, a Toník, vyhlášený tanečník, nemohl se držet v kole. Brzy zarazil o stůl, že na něm sklenice zacinkaly, brzy vrazil do někoho, až odletěl, brzy zase byl v kole a pořád na jednom místě - až najednou upadl.

„Haha! Toník upadl,“ křičeli a smáli se jedni.

„První ohláška!“ přisvědčovali druzí.

„Dej ti pánbůh štěstí, Toníčku, bude brzy svatba!“ smál se Vovorkův Jeník, když se Toník sbíral se země. „Ale to ti povídám, hochu, nepozveš-li mne za mládence, ať jsem čí jsem, nezkažím-li ti to před samými dveřmi!“

Bylo smíchu ještě více, Toník se taky smál sobě sám, Liduška se smála Toníkovi a zase se tančilo jako o závod.

Ale i Liduška se zakoukala do Toníkových očí, a nemýlím-li se, neméně vroucně a opravdově nežli Toník do jejích. Následující písničku, kterou hrál Toník s ostatními muzikanty, netančila. Sedla si do kouta, ale s Toníka nespustila oko. Všecko v ní jen hrálo, ale příčina toho byla, že hrál Toník. - Nikdy se jí ještě písnička tak nelíbila jak tenkrát, a snad Toník ani o tom nevěděl, že se jí vtiskla do duše. Ty jeho oči - kýž

se možná do nich dívat tak dlouho, až se jich nasytí! A proč by to nebylo možná? myslila si Liduška. Toník bude beztoho můj, tak jako jsem já jeho - - v očích jí zašlehla divoká radost, právě když se Toník s partesů podíval na ni.

Někdo ji žádal o tanec, Liduška neslyšela.

„Nevídáno!“ pravil hoch, a šel k vedlejší.

Liduška to ani neslyšela, neboť by jistě byla šla k tanci, kdyby byla uslyšela, že ji hoch žádá.

Lidé si v hospodě ledacos povídali, někteří šeptem, někteří nahlas; ti, co mluvili nahlas, povídali, že je Liduška pyšná, že na ni dojde taky, že ještě všechno nepřechkala a na to nejhorší že nikdy není po čase. To mluvili nahlas někteří, a ti, co šeptali, možná, že mluvili ještě hůř.

Ale což na tom.

Za chvílku tančil s Liduškou Toník, po Toníkovi tančil s Liduškou jiný, a bylo řečem konec; aspoň na čas.

Za chvílku přišel k Toníkovi ten, který prve žádal Lidušku o tanec, a řekl: „Poslouchej, Toníku, a to dá Liduška paličkou ohlásit po vsi, že nejde s každým k tanci a že si vybírá. Sic, na mou duši, jestli mi to udělá ještě jednou, a se kouká, kdo ji přivede nazpět, když ji já vyvedu z hospody.“

„Ty z hospody? To chci vidět!“ rozkřikl se Toník a vstal.

„To se ti také snadno může stát! Neboť jestliže si ji navádíš, aby s nikým nešla do kola, to si ji dej doma za sklo, aby ti na ni ani moucha nesesdla. Myslíš-li ale, že je hospoda skleněná klec, pak ti dokážu já sám, že je tomu jinak!“

Toník se necítil. Snad by byl po něm skočil, kdyby jej byli muzikanti nedrželi zpátky.

„Toníčku, nechte ho!“ pravil jeden.

„Tondo, sedni a nech ho!“ pravil druhý. „Nadělá fuky, jako by ho byli ukazovali po půl světě. Nevídáno!“

„Máte pravdu!“ umínil se Toník. „Nestojí mi za to. Ale víte co, hoši, hrejte beze mne pro dnešek, já budu tančit.“

Muzikanti byli hned při tom, tak jako bývají vůbec při všem. Bouře utichla a Toník tančil s Liduškou.

Byl v hospodě taky „zlatý ženich“.

Tak se totiž jmenoval člověk, jenž byl půl blázna a půl starosvata. Zlatým ženichem ho jmenovali proto, že každému říkal „zlatý“. Tak na příklad: zlatý ženichu, zlatá nevěsto, zlatá pan-no nevěsto, zlatá panímámo, zlatý pantáto atd. Právili o něm, že to říká proto, že má v hlavě o kolečko víc anebo míň; jiní zase proto, že má z lidí rozum a ví, co se lidem líbí. Těžko se domakat pravdy. Ostatně neublížil nikomu, a byl-li blázen, byl jeden z dobrých. Chodíval po posvíceních, po muzikách, po poutích a k lidem se blížil tím, že každému říkal „zlatý“. Při muzikách tančil s každým a s každou. Co bláznů mu všechno prošlo a holky se s ním časem vydržely dost a dost.

Ten, který se prve stavěl proti Toníkovi, jmenoval se Krejza. Byl že statku, a protože snad měl jmění, dovoloval si ledacos, co se! neslušelo, neboť myslil, že mu musí všechno projít. Lidé arci o něm říkali, že mu v hlavě rozum straší; o tom on ale nevěděl, neboť to lidé říkali po straně.

Zlatý ženich přišel k Toníkovi a Lidušce a žádal Lidušku o tanec.

Lidušce by ani bylo nenapadlo, aby se zdráhala, a protože šla k tanci.

Když zlatý ženich přetancil, postavil Lidušku zas vedle Toníka a několikrát se ohnul dopředu a dozadu, jak to býval jeho zvyk, pravil: „Zlatý Toničku, to budete mít zlatou nevěstu. Jen se jí podívejte do těch zlatých očí, jestli by člověk s ní hned nechtěl mít zlatou svatbu!“

A štípnul Lidušku do tváře.

Jak jsem již povídal, jemu u holek všecko prošlo.

Toník se dal do smíchu.

„Zdalipak bys chtěl od Lidušky hubičku, zlatý ženichu?“ ptal se.

„I což, zlatou hubičku od zlaté nevěsty to by to mlasklo!“

„Ale Toníčku, jak to mluvíš!“ zdráhala se Liduška.

„Vždyť je to žert! Ale víš co, zlatý ženichu, máš ji dostat od Lidušky, ale musíš Krejzu dopálit.“

„Hej, což je o to, zlatý Toníčku, na Krejzu já mám také zlatě svrchu,“ pravil zlatý ženich, obrátil se, a již byl ten tam

O tom, co zde Toník mluvil se zlatým ženichem, nevěděl mimo ně nikdo. Hrálo se a tancovalo, jako o svatbě.

Najednou se vrátil zlatý ženich do hospody a držel něco pod kabátem. Nevšímal si toho nikdo, avšak podle toho, že se díval ustavičně za Krejzou a že na něho číhal, kdykoliv se v kole přítácel k němu, mohl ten, který o něčem věděl, soudit, že to není nadarmo.

Právě se blížil zase Krejza v kole k němu. Zlatý ženich něco vyndal zpod kabátu, a dříve pomyšlení měl Krejza na hlavě slaměný věnec.

Zlatý ženich běžel za ním a křičel, že překřičel celou muziku: „Zlatý pane ženichu, zlatý pane ženichu! Neztraťte ho! Držte si ho! Neztraťte svůj zlatý věneček!“

Lidé se najednou zastavili v tanci, muzika přestala hrát, a celá hospoda jeden chechtot, jeden smích, div se lidé ne svalili na zem.

Krejza byl jako v ohni.

„Kde jsi, ty žebrácký pse!“ křičel a honil se za zlatým ženichem, a pro zlost si zapomněl strhnout slaměný věnec s hlavy.

Ale to bylo právě, jako by rozřechtal všecken smích, takže se už lidé ani nemohli smát. Jakkak ne! Napřed zlatý ženich a za ním Krejza na hlavě s věchtem!

„Čucl!“ křičel zlatý ženich a ubíhal před Krejzou. „I to já ne, zlatý pane ženichu! To tak někdy roste někomu z hlavy, když se neurodí na poli!

Krejza byl jako bez sebe.

Zlatý ženich se konečně zastavil, a vyhýbaje se každé ráně s Krejzovy strany, dal se do kajicného pláče a zpíval useda-
vým hlasem:

Umřeš ty nebo já -

neumřem oba dva.

Kdo vyhraje, bude pánem

zazpívá druhému amen,

a pak jej pochová.

Tu teprv bylo smíchu, jako když prší s nebe. Co si měl Krejza počít s bláznem? Nechtěl-li se navždy dát lidem do úst a uvalit na se věčný smích, musil spolknout žluč a sednout si, a dělat, jako by vše bylo žertem a on žertu rozuměl.

Ale zlatého ženicha si podávali holky! hoši zrovna z ručky do ručky.

Liduška se podívala Toníčkoví ještě do očí; najednou se ale zamyslíla, slyšíc, kterak se zlatým ženichem lidé provádějí žerty.

„Můj ty bože,“ myslila si; „což to člověk za podivný tvor, když není úplně při smyslech!“

Jak povídám, to si jen tak pomyslíla na chvílku, jako když mráček přes slunce přeletí a hned je zase jasno. Málokdy bývá z něho dešť. Bylo už hnedle k ránu, když šla Liduška domů. Toník ji tenkrát doprovázel s celou muzikou.

Byl ale dnes veselý, ten Toník, jako by se byl zrána ve veselé vodě vykoupal.

A Liduška?

Již byla pod peřinou, již se jí oči zavíraly, a pod okny ještě muzika, a ta ji uspává v klidný sen. Celá ves je ještě na nohou,

staří! děti poslouchají pod okny. Jak dobře rozeznává Liduška Toníkovy housle! Jak jí musí mít Toník rád! A ty jeho oči! Do smrti by nechtěla víc nežli ty oči nazývatí svými! Tolik krásy v nich! Když se člověk do nich dívá - aj, toť je to v nich jako v překrásné krajině, a v ní se prochází Toník, ona s ním, jsou svoji - -

Muzika přestala hrát, Liduška usnula, zdá se jí o něm.

Dobrou noc!

I

PODIVNÉ POVĚSTI počaly se trousit v Zárubech. Nejprve sice lítaly osamělé, jako první lašťovky z jara; znenáhla jich ale přibývalo, a rostly a rostly, a bylo ševele a mluvení jako v jarním háji. Jenže nebylo vše dobré, co se povídalo, a nelahodilo vše srdci jako ptačí zpěv.

K Staňkovům začal docházet Krejza. Zlomyslní lidé povídali, že jde na táčky k starému Staňkovi, ještě zlomyslnější dokládali, že mu padla stará Staňková do oka, a ona že za ním „větrí“; všichni ale vyrozuměli z těch řečí tolik, jako že Liduška se nebude dlouho zdráhat a že bude co nevidět svatba.

Dobrá.

Kdo neznal starého Součka, ten by ho byl koupil; to jest, ten by byl o starém Součkovi něco pověděl, v co by byl ani sám Souček nevěřil. Byl ale taky Souček vybraná kopa. Veselí, žert a vtip měl zrovna v krvi, a třeba už mu sedum křížků viselo na zádech, jak sám o sobě říkal, mohl ještě mnohému omrzelému mladíku býti vzorem, kterak i při polovičním nedostatku lze se vesele dívat na svět.

„Načpak by člověk mluvil smutné věci,“ říkával. „Beztoho jich má každý až dost; a kdybysme ještě měli smutné mluvit, toť by byl celý svět klášterem, a ne světem.“

A měl pravdu. Spal přitom v noci tak dobře, že ani dveří svých nezamykal. Neboť co prý by si zlodějové u něho ukradli? Ženu? Tu prý jim od srdce přeje, aby taky věděli, co jest na světě kříž.

Na posvícení strojil vždycky hody; nakoupil koření a nadělal omáček, že to vonělo na dvě míle cesty. Sezval prý všecky pány z vůkolí; ale pomoz si, když šli páni na faru a do zámku a u něho se nestavili. Omáčky prý mu zkysaly a dal je sousedově koze.

„Páni nosí bradu vzhůru,“ říkal. „Ale jen počkejte, počkejte! Já jich už mnoho poznal, že si nezachovali na stará léta ani tolik jako já: spokojenost a veselou mysl.“

Starý Souček se nazýval rejstříkem zchudlých; neboť zapisoval v paměť svou všecky, kteří hospodaří od k čtyrem; o kom on řekl, že dodělá, netrvalo to ani rok, a on dodělal. Pak ho přijal Souček do své armády; dostal totiž halenu a do ruky kopáč, a nebyl-li s to již ani sloužit v Součkově armádě, avansíroval na žebrácký pytel a dostal z milosti hůl. Starý Souček měl zkušenosti světa, jako nebožtík Nestor. Lidé se při něm nasmáli do sytosti, ale měli ho ve vážnosti a úctě. O kom ale začal Souček prorokovat, že dodělá, o tom věděli, že Souček mluví pravdu, a proto jim byl Souček osobnost polotajemná. Každý jeho proroctví bál více nežli žebrácké hole; neboť Souček se posud nikdy nezmýlil. -

Bylo poledne, Souček šel z práce a zastavil se v hospodě, jak říkával, „na půl strycha“.

Seděl tam a rozumoval pro sebe, a myslil, že má rozumu za celou obec.

„Co nového, Součku?“ ptal se.

„Moc,“ odpověděl Souček. „Krejza se u mne hlásil, abych ho zapsal do své armády.“

„Je-li možná!“ vyjel celý polekaný kostelník. Neboť slyšel také v posledním čase mnoho o té možné svatbě se Staňkovou Liduškou, a vypočítával vedle toho, mnoho-li mu skápne do postranní kapsy.

„Je tomu tak,“ řekl Souček. „Ale nebylo z toho nic. Chlapík musí přijít ještě párkrát. Ale neujde mi. Nosí se ještě tuze po pansku a bojí se mozolů. Ostýchá se jako nevěsta. Avšak on přivykne. Z počátku mu dám trochu vůle, aby se osměl, - dále to půjde samo.“

„No, ale tenkrát si jistě nevidíš do huby, Součku,“ povstal kostelník a myslil, že promluvil moudrost.

„To nic nedělá, strýče. Myslíš ty, že když obsluhuješ za oltářem pana pátera, že máš taky tolik rozumu jako pan páter? To nemáš, kmotře, a v rozumu se taky každý den nekoupáš. Ty hlupáku, ty musíš pracovat na střeších, tak jako já, a pak přehlídněš celou ves; pak teprv uvidíš, co se děje ve dvoře! za humny. Ale myslíš-li, když v neděli uvidíš lidi v kostele ve svátečním šatě, že jest u každého svátek doma, to musíš ještě dlouho do hlavy rozum přikládat, než se na něm ohřeješ.“

„Bylo patrné, že se starý Souček dopálil. Vytáhl jedním rázem svého půl strycha a již byl že dveří ven. -

Podivný člověk byl hospodský. Že měl nerád prázdnou hospodu, to mu odpustíme. Ale slyšte jen, jak ferina hospodský se snažil, aby byla jeho hospoda plná. Bylo-li tam docela prázdno a mimo hospodského ani živé duše, tu počal mluvit k sobě sám; nejprve šeptmo, pak nahlas, pak křikem, potom hulákáním, až konečně se pustil do sebe sám, nadával sobě a světu a s sebou sám se pral. Tak přivolával do hospody lidi, neboť podle jeho rozpočtu musil každý okolo jdoucí myslit, že je v hospodě plno, že se tam něco důležitého děje, že se tam

perou, - vešel tam, za chvíli druhý, za tím třetí, a tak to rostlo dál, až bylo v hospodě plno, hospodský utich a hosté rozmlouvali sami mezi sebou.

Jak víme, byl tam nyní kostelník. Ale což byl hospodskému kostelník? Ten by mu nestál ani za řeč, kdyby nebyl právě hospodský schválně chtěl rozdělat řeč, aby bylo hostů víc. Nebol co může kostelník utratit? myslil si, a možná, že právem. A protož počal:

„Hrom do světa! Na šibenici s ním!“

„Ale, ale, šenkýři!“ domlouval mu kostelník. „K čemupak se tolik zlobit!“

„Tisíc láter! Kostelníku! Myslíte, že je rychtář větším pánem, nežli když nebyl rychtářem? Ať jsem špinavým hadrem, jestli mu to nedokážu jasně jako abecedu, že není teď větším pánem, nežli byl dříve. Věříte mně anebo sobě, kostelníku?“

„Vám, šenkýři, vám!“

„To je vaše štěstí! Ale hleďte, kostelníku, tak jako že jsem jaktěživ sklenici piva nikomu nepřipsal - moje je to neštěstí!“

Kostelník vyvalil na hospodského oči.

„Haha! Divíte se, kostelníku, divíte! To věřím! To si dám líbit! Čert může za svou náuru! Člověk ale nemůže za svou náuru. Na mou duši mně to věřte, kostelníku, člověk nemůže za svou náuru, a kdyby byl že samého špeku a z alabastru!“

„Kýho šlaka! Snad se nechcete dát udit, šenkýři!“

„Udit! Já udit! Já se dát udit! Hahaha! Ale hleďte, to je všechno jen proto, protože si věřím víc nežli doktorovi, a kdyby byl ten nejučenější a všechno konal podle předpisu.“

Hospodský začal poznenáhla umlkat, nebol jeho dřívější hovor začínal již nésti ovoce.

Do hospody vešel Toník Jarošův.

„I hle, hle, Toníčku!“ vítal ho kostelník. „Víte-li pak co nového?”

„Nevím nic.“

„To jsem si myslil!“ vskočil mu hned do řeči hospodský. „Ale to já vám mohu povědít nejlepší, protože to nejlepší vím. Krejza se hlásil u starého Součka k odvodu!“

A nyní vyšpouлил hospodský pysky a díval se po Toníkovi, kteraký dojem ta zpráva na něho učiní a kterak ho poleká.

Ale Toník, jako by ho volal někdo k obědu.

„Což ten!“ pravil. „Ten už tam mohl být dávno a bylo by ve vsi stejně dobře. Co ten dobrého proukáže, od toho by žádný z nás neztloust.“

„To má Toník pravdu, šenkýři; na mou duši má pravdu!“ dosvědčoval kostelník a připil si. „Nu a cožpak ta svatba?“

„Jaká svatba?“

„Nu, já myslím, jako ta tady naproti.“

„Co naproti?“

„Ale jděte, jděte! Budete najednou se stavět, jako byste neměl pět spočítat. Cožpak nechodí Krejza za Liduškou?“

Toník si odpliv. -

Za chvílku ale, jako by zcela nic, pravil: „Když ho to těší, a jí taky, proč by tam nechodil?“

„No a myslíte, že z toho něco bude? pátral na něm kostelník.

„Něco z toho bude, na to vám mohu dát slovo, a můžete každému vynadat oslů, který vám řekne, že z toho nebude nic!“

„Vida, šenkýři, Toník taky povídá, že z toho něco bude, a ten bláznivý Souček nám tady chtěl něco pověsit na nos!“

„Však jste si to ještě s nosu nesundal, kostelníku!“ usmál se Toník. Kostelník si mimovolně sáhl po nose a podíval

se do dlaně, jestliže si něco sundal. Nevidě ale ničeho, co by stálo za řeč, pokračoval:

„To byste udělali muziku, Toníku, co?“

„To si myslím! Na tu byste jaktěživi nezapomněli!“ svědčil Toník, ale hned nato udělal tak hluboký doušek, jako by chtěl něco spláchnout až do nejhlubších útrob.

Za chvílku vešel do hospody Krejza. Nejvíce se tomu ovšem divil hospodský, poněvadž Krejza si sotva v neděli přál sklenice piva. Ihned ale pochopil, že to musí mít dnes svoje zvláštní proto, když Krejza všedního dne nelituje na sklenici piva.

„No tak, hoši, bude svatba!“ pravil Krejza ještě dříve, nežli si usedl.

„Svatba? Jakápak?“ vyzvídal ferina hospodský, jako by nevěděl o ničem.

„Nu jaká! Moje a Liduščina.“

Toník se dal do smíchu.

„Myslíš, Toníku, že ne?“

„I ne. Já nemyslím nic.“

„A proč se tedy směješ?“

„Proto, že chci.“

A Toník se dal znova do smíchu.

„Kdopak si kterého bude brát, ty Lidušku, aneb Liduška tebe?“ začal znova nabírat Krejza Toník.

„To je otázka! Já si vezmu ji, a ona si vezme mne!“

„A nemá to žádný háček?“

„Jaký háček?“

„Nu, jen tak. Já myslil jen, jestli to má nějaký háček?“

„Jaký to může mít háček? Starý tomu chce, můj otec nemá nic proti tomu, a já tomu chci taky.“

Toník se dal zase do smíchu.

„Rád bych věděl, Toníku, proč se mi směješ?“

„To já jen tak.“

„Myslíš to opravdu aneb žertem?“

„Jak sám chceš.“

„Pakli tě to pálí, já za to nemohu. Ale ohlášky mám co nevidět v kapse, a potom ať se směje třeba celý svět.“

„No, dej ti pánbůh štěstí!“

A Toník se dal znova do smíchu.

To ale již začalo Krejzu nenáležitě dloubat. Měl totiž vypočteno napřed, kterak tou svatbou dopálí Toníka, ba může se skoro tvrdit zcela bezpečně, že hlavně to přivedlo Krejzu na tak opravdivé myšlenky s Liduškou, aby se Toníkovi pomstil za to, čeho on byl při předešlé muzice příčinou. A hle, Toník jako by nic. Toník se Krejzovi směje, místo co by se měl Krejza smát Toníkovi. Toho se Krejza nenadál. Kdyby byl věděl, že celá ta věc nebude mít jiného účinku na Toníka, to by byl věru neudělal ještě kroků tak opravdivých.

„Ale nešťsi!“ myslil si Krejza. „Však ono ti to, Toníku, přijde, že to ani tak snadno neunesíš. Neboť není ještě všem věcem konec.“

Kdo ale nevěděl že všech, na čem vlastně stojí, byl kostelník. Nejprve, že bude svatba, pak zas přijde Souček s proroctvím, že Krejza brzy dodělá, pak zas Krejza, že bude svatba, a konečně Toník, jenž se všemu tomu směje, - toť by se ani pan páter v tom nevyznal. A kostelník si přece přeje, aby svatba byla, a byť by měla být co nejdříve. -

„Jakpak?“ začal kostelník. „Až budou ty ohlášky, toť přece abysme dělali taky nějaké intrády!“

„A, to se rozumí! Intrády musí být!“ dokládal hospodský.

„A toť se ví!“ přisvědčil Krejza.

A Toník se dal zase do smíchu.

Kostelník sám se již divil tomu, že se Toník tak pořád může smát, kdežto jemu to přece není docela k smíchu. Netroufal si ale na Toníka, nýbrž číhal jako kočka na příležitost.

„To bude asi mnoho hostí,“ pátral hospodský.

„Jakpak by ne! To se rozumí! Taková svatba! To se ví, hostí bude dost!“ dosvědčoval kostelník, „není-li pravda?“

„Jakpak by nebylo hostí na mé svatbě!“ odpověděl Krejza zcela sebevědomě.

„Pozvete taky zlatého ženicha?“ tázal se znenadáni Toník.

Krejza byl jako v ohni. Oko mu zrovna hořelo.

„Toho si můžeš vzít sám na starost! „ odpověděl, a bylo patrné, že to v něm vře.

Ale Toník, jako by to již byl měl ve zvyku, dal se zase do smíchu, a možná-li, ještě do hlasitějšího nežli prve.

Krejza už nevěděl, na kterou stranu se má obrátit. Toník vstal a tak mírně, jako by se nebylo pranic přihodilo a jemu nezáleželo na ničem, co se zde mluvilo, přiblížil se ku Krejzovi, poklepal mu na rameno a pravil: „Ještě nejdeme od oltáře, Krejzáčku, to si pamatujme.“

„Ale my od oltáře půjdeme!“ naparoval se Krejza.

„Nu, dej ti pánbůh štěstí!“

A Toník odešel.

III

VODA TEČE, ŘEČI SE MLUVÍ a lidé se mění.

Krejza šel k Staňkovům na tácky. Ovšem že někteří těmto táčkám již říkali námluvy, někteří dokonce, že jde již jako do svého, a jiní pak, že už vsutku do svého. Ale to nic nedělá.

Krejza vešel, matka se usmála, otec přendal dýmku s levé strany úst na pravou, Krejza si samolibě mrknul, a Liduška si

toho ničeho nevyšimla. Ani to krásné modré oko nepozvedla, aby pozdravila svého ženicha.

Krejza začal povídat, jaké jest u nich chystání k svatbě, mnoho-li slepic, kuřat, kachen, hus, ovcí a prasat jest na krmníku, mnoho-li strýčků, tetiček, bratranců, sestřenic, dědečků, babiček - vzdálených i blízkých - bude při svatbě, kdo všecko bude že vsi pozván; ale Liduška jako by to neslyšela. Toť se rozumí, že to musila slyšet; jakpak by neslyšela, když to Krejza tak nahlas, tak zřetelně vykládal, že Staněk a Staňková plynuli v proudu otcovských i mateřských radostí. Ale jako by si hlavu postavila a řekla: „Just ne!“ - a neslyšela nic. Jako by se jí to ani netýkalo, jako by Krejzova záležitost nebyla též její! A přece byla ona nevěstou. Podivné. Krejza konečně, aby dokázal svou všestrannou zřetelnost, přisedl k ní a bral ji za ruku.

„Počkejte, padají mi vlasy,“ pravila Liduška, vyndala lehce ruku svou z ruky jeho a urovnávala si vlasy.

Toť je už skoro patrné, že naschval.

„Jakpak vy se připravujete, Liduško?“ tázal se Krejza.

„K čemu?“

„Haha! K čemu? Cožpak nevíte, že bude svatba?“

„Tak?“

„I ty můj bože! Vy se tomu divíte“

„Čemu?“

„Inu že bude svatba!“

„Čí?“

„Moje a vaše.“

„Kdy?“

„Nu, co nevidět.“

„Tak?“

„Ale víte co, Liduško. To vykání mně se zdá tak cizím. Tykejme si, Liduško.“

„Proč?“

„Inu, vždyť budu svoji!“

„Až po svatbě totiž.“

„I toť se ví, že až po svatbě. Ale vždyť si můžem začít tykat dřív, třeba hned.“

„Až po svatbě.“

„Ale jděte, pročpak bysme nezačali hned?“

Liduška mlčela. Krejza to měl za polovičné svolení.

„Dej mi hubičku, Liduško,“ šeptal Krejza a klonil se k jejím ústům.

„Opovažte se!“

„Nedáš mi hubičku?“

„Nedám; až po svatbě.“

„A co když si ji vezmu?“

„To vám neradím. Vždyť vidíte, že je zde matka. Copak by tomu řekla matka? A otec je taky zde.“

Matka a otec se podívali na sebe, usmáli se, jako by si řekli.

„Nu vždyť tomu rozumíme. Hraje si na nevěstu. Však ji hračky přejdou.“

Krejza ale neustále loudil.

„Copak mi nedáš žádnou hubičku?“

„Ne.“

„A když budu doléhat?“

„Počkejte, až přijdu.“

A Liduška se zdvihla a šla ven.

Nevím, jak dlouho Krejza čekal, až se Liduška vrátí. Ale to vím, že by se byl dlouho načekal, než by se jí, byl dočkal.

Liduška šla do komory a tam se zamkla.

„Z toho si nic nedělejte, Krejzo,“ pravil otec. „To jsou tak dívčí vzdory; přejdou samy sebou. Má sice svou hlavu, to je pravda. Ale co nejde po dobrém - nu, vždyť jsem já otec.“

Matka šla za Liduškou ven, ale nenašla ji. Nevěděla, kam se poděla, a když zkoušela kliku u komůrky a dveře byly zamknuty, nemyslíla, že je dcera v komoře, a vrátila se s nepořízenou do světnice.

Zatím byl večer.

Za Staňkovou stodolou se táhla zahrada do polí a zrovna u stodoly stál široký, veliký, bezový keř v plném květu. Před bezem se má smeknout, když se jde okolo, říká se, protože je bez lékem na devadesát devět nemocí.

Uvidíme později, zdali je to pravda.

Bez voněl a na jeho větvi si prozpěvoval večerní píseň malý sedmihlásek. Nebyl daleko domova, svého; zrovna pod ním se kulatilo měkké hnízdo a z něho natahovalo krčky pět písklat. Nikdo je nevybral, kluci i holky byli zdraví jako buci, a proto zpíval sedmihlásek vesele, jako by měl strojit svatby.

Nikde se ani nic nehnulo, broučkové už podřimovali, mušky ještě bzučely, netopýr ještě nelítal, a sedmihlásek zpíval z plného hrdla.

Každý člověk má svou hvězdu. A proto vycházely hvězdy na nebi, až milo; a proto se leskly, jako by dnes nebylo na světě neštěstí, a proto se k sobě blížily, jako by na světě nezbývalo nikomu více, čeho by si přál.

Pod bezovým keřem se něco hnulo a sedmihlásek se ulekl. Uviděv ale, že to je Liduška, že se dívá k nebi, aby si taky našla svou hvězdu, zpíval dále, jako by se bylo ničeho nepříhodilo.

Bezový keř byl Liduščiným zalíbeným místem. Tam sedávala každý večer, tam se jí skládaly do hlavy ty podivné

myšlénky, z nichž záleží lidský život, tam myslívála na Tonička, tam se bávala v srdci, tam plakávala, tam zpívála svoje písne - a sedmihlásek věděl, že je dobrá jako anděl, že neublíží ani těm jeho písclatům, a proto byl vesel.

Okolo zahrady šel Toník.

Láska uslyší i sebelehčí krok.

Liduška se pod keřem poněkud pozdvihla, sedmihlásek utichnul.

„Pst!“ zvolala Liduška.

Toník se hned ohlédnul za keřem, a vidě tam svou Lidušku, skokem se přešinuł přes nízký plot a již byl u ní.

„Čekáš zde dlouho, Liduško?“

„I ne dlouho. Na tebe bych čekala ještě dýl.“

„Tys čekala na mne?“

„Toničku, to víš, na kohopak bych čekala?“

„I jdi, holoubku, vždyť já to vím. Vid', že mne máš ráda?“

„Mám.“

„Dušinko, dívejme si do očí.“

Políbili se a dívali si do očí.

„Ale Lidunko, ty máš nějak uplakané oči.“

„I jdi, to se ti jen zdá.“

A Liduška se nutila do smíchu.

„Věř mi, nezdá se mi to. Prosím tě, tys plakala?“

„I to bylo jen tak.“

„Kdo ti směl ublížit?“

„I nic. Tak mi ledacos připadlo na mysl, a to víš, dlouho-li pak to netrvá, že se člověk musí rozplakat.“

„Má dobrá duše.“

„Naši zrovna jako by ani neměli srdce jako jiní lidé. Krejzovi k nám dovolí chodit, vyjednávají o svatbě, ohlášky mají již

doma, a dítě jako by jim nestálo ani za otázku, aby se ho optali: Můžeš s ním být šťastna?“

A Liduška se dala do pláče, do hlasitého pláče. Na srdci Toníkově jako by všecka ta její bolest teprv roztála, to všecko, co za tak dlouhý čas musila v sobě tajit, co ani rodičům nemohla svěřit, jako by se vše bylo proměnilo v slzy, jimž nebránil ani jediný dech, aby řinuly že srdce, jak v něm povstaly, nezkalené, čisté, z nejnivnějšího srdce.

Toník ji nechal, aby se vyplakala.

„Toť ani otroku se nemůže vést hůř,“ štkala Liduška. „I ten žebrák se ptá dítěte, co by rádo, a rodiče nevědí, že jejich dítě jest taky člověkem. Prodávají dítě, jako by je celý čas odchovali na prodej a čekali na kupce, kdo dá více, - o bože, člověku div srdce nepukne. Věř mi, Toničku, kdybych neměla mít tebe, já bych to nevydržela; buďto bych si vzala život, anebo bych se zrovna musila zbláznit.“

„Upokoj se, dítě mé; vždyť se ti nic nemůže stát,“ chlácholil ji Toník.

Lidušce se vskutku ulevilo, že se tak nelíčeně vyslovila Toníkovi.

„Věř mi, Toničku, často mi připadá, že to ani pánbůh nemůže pokládat za hřích, když si člověk vezme život. Když s člověkem tak nakládají, jako by ani nebyl z nich, když se přáním a slzám mým smějou, jako by ani nebyly hodny, aby je slyšel člověk, jako by slovo dítěte nebylo hodno, aby zavadilo o jich sluch, - Toničku, já jsem velmi nešťastna!“

Toník vzal hlavu její na svůj klín, slíbal jí slzy s krásných očí, líbal ústa její a tiskl hlavu její k srdci svému, aby tam slyšela, co tluče v jeho nádrech pro ni a kde je ona domovem.

Sedmihlásek utichnul. Písklata natahovala krčky, něco jako by žvatlala, ale sameček sletěl k nim, něco jim pošeptal a mlčely taky.

Nebe již bylo plno hvězd, takže se člověku zdálo, jako by se tam už ani jedna nevešla. Právě jedna padala s nebe, a o tu bylo míň. Čí to byla hvězda?

Liduška se zotavila.

Oči její byly jako fialka, když ji umyje ranní rosa. Zahleděla se do těch očí Toníkových a bylo jí, jako by se do smrti své nemohla odtrhnout od nich.

„Vid', Toníčku, tys nikdy o mně nepochyboval?“

„Kterak nemožno tobě věřit docela?“

„Nepochybuji i déle. Nevím, co naši se mnou zamýšlejí a jak nad mým osudem rozhodli. Jest mi to již lhostejné. Ale ať přijde cokoliv, věř, že se ti nezpronevěřím nikdy, a kdyby mne to mělo můj život stát a já se měla stát nešťastnou.“

Toník ji na místě odpovědi políbil.

Sedmihlásek zase zaspíval, jako by mu bylo přibylo kuráže.

„Teď se již rozejdeme, Liduško; vaši by tě mohli pohřešovat.“

„Však jest mi, jako bych měla jít mezi cizé, když jdu domů. Zdej se tobě o mně, a bud ujistěn, že! mně se bude o tobě zdát, tak jako že jsem věčně tvá.“

„Již vím to dávno, Liduško, že jsi silná dost a že odoláš všemu. Dobrou noc!“

Ale Liduška ještě nemohla říct: „Dobrou noc!“ Tak jako by se měla odtrhnout od srdce svého, tak náramná bolest jí najednou přišla do duše, jako by se navždy měla s Toníkem rozloučit. Padla mu okolo krku, zlíbala celou jeho tvář a horkými slzami ji ztropila. Vlastním násilím se jenom mohla odtrhnout od něho a hlasem štkajícím volala za ním: „Dobrou noc!“ -

Nevešla ani více do světnice, nýbrž zrovna do své komůrky. Ulehla si, zamhouřila oči, a myslíc na Toníčka, myslila i bezpochyby, že jí přijde s o jejím miláčku.

Venku se něco šustlo, klika zavrzla, dvěře se otevřely a do komůrky vstoupila Liduščina matka se svíčkou v ruce.

Liduška se jí lekla.

„Pro milosrdenství boží, co jest!“ vykřikla a usedla si na lůžku.

Matka neodpovídala. Dělal, jako by něco hledala, převracela věci vrub na vrub, byla brzy tu, brzy tam, a na dceru jako by se nechtěla podívat.

Konečně postavila svíčku na stůl, odkašlala si a pravila:

„Kdepaks byla?“

„Za stodolou, maminko, pod bezem.“

„Sama Liduška neodpovídala.“

„Nemáš řeč? Bylas tam sama?“

„Bůh to ví, že nejsem nikdy sama. A jestli ten, na kterého myslím, co mi stačí myšlénky moje, jenž jest se mnou vždy, pakliže ten tam se mnou byl osobně, pak jsem ani tam nebyla sama.“

„No hezky, A ženicha jsi nechala sedět.“

„Já žádného ženicha neznám.“

„Skoro by tak mohlo být. Aspoň se tak, chováš.“

„Tak jako vždy. A nezměním se nikdy.“

„No nešť. Ale ať to víš, že na druhý týden je svatba.“

„To nebude, matko!“

„Toť se ví, zrovna tobě k vůli.“

„Máte-li jinou nevěstu nežli mne, možná. Ale moje svatba nebude, to vám zde slibuju, matko, anebo ať mne bůh zavrhne z milosti své.“

„Nech boha. Tys beztoho již vypadla z milosti jeho. Nebol to nestojí psáno, aby rodiče jednali podle dítěte, jak mu se zlíbí. Rozumíš?“

„Dělejte si, jak chcete. Moje svatba nebude. Můj pohřeb - to by mohlo být, ale svatba nikdy. Neboť to závisí také od vůle mé!“

„Hleďme dcerušku! Najednou! Jak umí rozvázat.“

„Proboha vás prosím, maminko, nemluvte již déle do mne, sice mne přivedete o rozum. Odmlouvat vám dlouho nebudu, to buďte přesvědčena. Jednejte si, jak chcete a jak z toho máte rozum, ale mne k oltáři nepřivedete.“

„Snad tě tam poneseš! Bodejt' by ne! Hleďme tu velkou paní!“

Liduška již neodmlouvala ani slovem. Ulehla si do peřin, a jako by se jí to ani netýkalo, co k ní matka mluví; dělala, jako by spala.

Matka ale pokračovala:

„Hezké jsou to děti, to je pravda. Hlavu máte jakou! Zvedené jste to holčičky! Rodiče aby vás hejčkali, a vy pak řeknete: Nechci! Dobře tak.“

Liduška se opět pozvedla.

„Probůh vás prosím, maminko, vždyť přece máte aspoň srdce lidské. Zapíráte-li v sobě matku, buďte aspoň člověkem a nechtějte mermomocí, abych byla nešťastna.“

„Láry fáry! Já všecko tobě k vůli, a co ty uděláš nám k vůli, zdárné děvčátko? Odpovídat umíš, to je pravda, ale mne nezmateš. Svým chytráctvím se nám nevytočíš. To jsou již staré věci, a ty známe podrobně.“

„Nuže, matko, dělejte, jak chcete. Musím-li, půjdu. Ale to vám povídám svatosvatě, že neudělám ani o vlas víc, než co musím.“

Liduška si ulehla a matka v domnění, že dcera svoluje, vzala opět svíčku a odešla z komory. Kdyby se byla Liduška dívala po její tváři, byla by viděla, kterak samolibý úsměv přeletěl matčina ústa.

Dvěře se zavřely, na místo svíčky vběhly sem paprsky měsíčné a dlely tak klidně na zdi tiché komůrky, jako by zde bylo všecko dobře.

Pevné rozhodnutí ztuhlo v rozbouřeném srdci Liduščině, oči se přimkly, ústa se usmála - zdálo se jí o Toníkovi.

Na blízkém bezu zpíval ještě sedmihlásek, hvězdy se leskly na nebi a u Staňků ztichlo vše.

Snad bylo vše dobře.

IV

VĚCI ZRAJOU MIMO NADANÍ a mimo nadání nejrychlejší jest čas.

Starý Souček chodil dnes po vesnici v paradě. Měl totiž sváteční nalejvák, jak říkal svému klobouku, čistou bílou košili, sváteční spodky, šátek na mašli boty. Říkal, že se schvalně dnes stal onačejším, aby se Krejza nelekal jeho armády. Lidem to ovšem bylo divné, proč to právě říká dnes, když má být Krejzova svatba. Ale Souček je nenechal přijít k slovu, kostelníkovi vynadal oslů a byl pyšný na svůj rejstřík čili na svou armádu, jejímž jest on generálem.

Zlatý ženich běhal po vesnici dnes jako posedlý, ale neříkal, že bude zlatá svatba. Byl taky u Toníka, a když od něho odešel, měl zlost. Byl u Staňků, chtěl mluvit s Liduškou, ale Liduška ho nepustila k sobě. Bouchl tam dveřmi, odešel do hospody a pil na zlatou zlost. Souček přibyl k němu, shodli se, nadávali celému světu oslů a telat, a zlatý ženich výrazy zmírnil vždy jen v zlaté osly, v zlatá telata.

No nešť.

U Staňků měl plné ruce práce dnes kostelník. Vzali si jej za starosvata a starosvat teď cvičil Lidušku, jak má jít k oltáři, jak se má rozloučit s rodiči, jak má kleknout, jak má být rodičů a muže poslušna, jak má se loučit s družkami a jak má plakat.

Poslední návod byl zbytečný; plakalať Liduška beztoho dost a dost.

A což Toník?

Myslím, že bude lepší, když si necháme Toníka až naposledy. Prozatím jen to, že se staví lhotejným, že nevěří lidem a že se zdá být při kuráži.

K Staňkovům se již sjíždějí hosté se všech stran a se všech koutů světa. Na svatbu se jezdí veseleji nežli ze svatby domů, a proto již hosté vejskali na návsi, ještě nežli vjeli do vrat. Starý Staněk je spokojený, jako by byl dnes dobře spal, a Staňková je dnes nejmoudřejší že všech časů živobytí svého; vdává dceru, a tu se dostaví moudrost sama sebou.

Celá armáda bab se sestavila pod okny, a mustrujou každého od hlavy až do paty, kdo vjíždí a kdo přichází. Baby jsou všude hlavní věc: kdo u nich neobstojí, neobstojí nikde. A cožpak teď jsou již při kuráži. U Staňků se nelituje piva a rosolky; plecháč a sklenička koluje již mezi babami, a proto se dostaví u nich za chvílku rozum.

Souček se teď taky postavil stranou. Naříká, že doma ustrojil velikou hostinu, omáčka že mu zkysá, protože dnes se hrne všecko jen k Staňkovům. Ale to prý nic nedělá; však prý si Krejza na něho vzpomene, až oklepá holičky. Dnes že mu to ještě přeje, že prý zejtra beztoho půjde k odvodu, Souček že mu zaklepá na ramena a že mu řekne, že je chlapík.

To baby dopálilo, že mluví Souček proti Staňkovům, kdežto přece ony dostávají dnes od nich štědře jíst a pít. Ani mu nedaly připít.

Jedna baba pravila:

„Ten Souček má nevymáchanou hubu. Vida! Jako by mu Staňkovic zrovna měli udělat k vůli, aby Lidušku nevdali! Bodejť by ne! Udělají vám to, jen se jděte ohlásit. Nevídáno! Však ona má Liduška Krejzu dost ráda!“

Souček se dopálil.

„I ty babo jedovatá! Že ti nechce hrom vyrazit ten tvůj poslední zub! Sedni na koště, čarodějnice, dej do sebe nasypat prachu, zapal ho a vyleť do povětří! Ty jedovatá oznobennino, dej se za čubku k našemu řezníkovi, pak můžeš štěkat. Copak myslíš, ty sražený, plesnivý šindeli, že je to maličkost, udělat dceru nešťastnou? Ty stará kobzo! Takových bysme potřebovali pár tuctů, jako jsi ty, a bude z naší vesnice kaluž, že v ní ani čmeláci nebudou chtít býti domovem! To si pamatuj, shnilá drachno. Až budeš potřebovat koště, přijď ke mně, můžeš mým komínem vylézt do povětří.“

Jedni se smáli, druzí křičeli, baba štěkala a překřičela všechny, jenže jí nebylo rozumět.

Přijel ženich.

To bylo strkání, to bylo povídání, to bylo šeptání, to bylo chválení! Jako by ho žádná byla posud jakživa neviděla.

Krejza přijížděl k vratům. Vtom se že zástupu zde nachomýt zlatý ženich. Jel na prutu a křičel, že je zlatý husar, a přeje Krejzovi přes cestu u samých vrat. Smáli se všickni, nejvíce zlatý ženich a nejméně starý Souček.

Koně nechtěli do vrat.

Baby si šeptaly, že by to mohlo znamenat neštěstí, ale pošťouchávaly se mezi sebou, aby se to neřeklo nahlas, - dnes že prý je to jen tak.

Nescházel již nikdo a svatba mohla započít.

Starosvat začal komedii svou; odříkával všeliká loučení, aby rozplakal rodiče a nevěstu, aby rozplakal baby i děti, a hlavně aby dostal hodně mnoho peněz, protože to šlo slavně. Už se věru dost byl natloukl hubou, neboť se již rozplakali všichni. Jenom Liduška neplakala.

Liduška ani nevěděla, co se s ní děje. Stála vedle Krejzy, ale dívala se na něho tak lhostejně, jako by ho ani neznala, jako by to byl cizí člověk, jako by ani nevěděla, proč zde stojí.

Starosvat dotlačal svoje žvasty a nutil Lidušku, aby si klekla.

„Pročpak?“ ptala se Liduška.

„Vždyť vidíte, že již Krejza klečí,“ šeptal starosvat a nutil Lidušku, aby přiklekla k němu.

„Ale nač?“

„Inu rodiče vám dají požehnání!“ odpovídal starosvat.

„Ah tak!“ A Liduška neklekla.

Starosvat ji takřka strhl k zemi, aby klekla.

Liduška klekla, ale nevěděla, co a jak.

Klečela dlouho. Ani jí nepřipadlo, že má taky zase vstát, a byla by klečela ještě dýl, kdyby ji byl zase starosvat nezdvihl se země.

Dítě mělo požehnání rodičů na důkaz svrchované lásky, a více nepotřebovalo.

Lidem bylo ovšem chování Liduščino divné, nepochopitelné. Starý Souček nadával oslů a telat a zlatý ženich zlatých oslů, zlatých telat, ale Staněk a Staňková byli dnes nejblažejší že všech lidí na světě.

Musí' jít hezky jedna věc za druhou. Pořádek jest hlavní věc, a jal se to dělo jindy, musí se to dít ještě dnes.

Přišla muzika, rozestavili se! a dvoře a zahrála slavný marš.

To bylo znamení, že se má jít do kostela.

Nač také otálet. Věc se musí skončit, času k rozvážení bylo již dost a dost, a teď se musí myslit i na jiné věci. Hospodyně má díla plné ruce, lépe tedy, když se odbyde svatba dřív nežli později.

Toník stál také mezi muzikanty a zdál se býti veselým. A proč by nebyl veselým? Jako by se vše musilo dít obvyklým způsobem! Jako by jen tenkrát musil být člověk smutným, když pláče, veselým, když vejská! Proč by to nemohlo být taky jednou naopak?

Svatební průvod se hnul z domova.

Liduška nebyla ani červená, ani bledá, ani se netřásla, ani nešla pevně; šla obyčejným krokem.

Vyšli na dvůr, a Liduška hledala okem Toníka mezi muzikanty. Našla jej hned, Toník ji viděl hned, ale zaťal zuby.

Liduška se na něho podívala jaksi významně. Kdyby byl uměl Toník číst v lidských očích, byl by tomu pohledu porozuměl; on ale číst neuměl z neporozuměl mu.

Liduška se na Toníka usmála, a to mu dodalo.

Kdyby byl uměl číst v lidském úsměvu, byl by mu rozuměl; on ale číst neuměl a neporozuměl.

Až do poslední chvíle nevěřil, že Liduška půjde s Krejzou k oltáři; vynadal každému, smál se každému a nechal mluvit každého, kdo mluvit chtěl. Mysлил si svůj díl a věřil pevně. Za Lidušku by byl dal život, za věrnost její byl by vsadil duši svou, a teď viděl, že by byl prohrál.

Kdyby jen byla šla a z mrtvých byla nevyvolala celé to hejno myšlenkových příšer z jeho řader! Ale ona se i usmála, hodi-

la mu almužnu z toho, co bylo dřív jeho majetkem, hodila mu dárek, aby jí omluvila svůj hřích, hodila mu kapku na žhavý jazyk a jeho duše hořela plamenem strašlivým.

Ne dál!

Opovržením jí splatil tu žebráckou almužnu, pod nohy jí hodil Jidášův peníz proradný, za který ona jej zaprodala.

Ani nevykřik, ani nepadl do mdlob, ale čelo jeho se zamračilo, srdce jeho zatvrdlo a žluč se rozbíhala po celém těle.

Pohledy ty ovšem neviděla více Liduška. Průvod nesměl zevlovat, v kostele se již čekalo: zasmála se na Toníka a odešla ke kostelu se svými družičkami a mládenci.

Muzikanti spustili marš, hrnuli se za průvodem a lidé říkali, že to slavné, tuze slavné, neboť je muzika.

Toho si nevším nikdo, že se Toník z muzikantů vytratil a že utek domů. Jeť dnes nevěsta a ženich hlavní osobou, jeť dnes veselo všude, v kuchyni, na komíně, na dvoře, v ústech, v srdci, v hlavě tuze veselo je všude. Která bolest je s to, aby tu veselost překřížela a na sebe obrátila zřetel?

Jistě ne ta, že Toník utekl muzikantům, že se ztratil z průvodu.

U kostela byla vystavena zelená, ověnčená, opentlená brána - snoubencům na slávu. Zahloulky několikrát taky moždýře, vystřelili několikrát z pušek a hluku bylo dost.

Vešli do kostela.

Zde již bylo nabito, sotva se průvod protlačil.

Snoubenci klekli na klekadlo červeným sukнем zvláště prostřené, což se neděje každému; dali oběma na hlavy věnečky a obřady započaly.

Nevěsta vypadala odhodlaně; každé slovo, které mluvila, bylo hlasité, pevné, takže je mohl slyšeti každý po celém kostele a musil věřit, že jde že srdce.

Kněz se ptal ženicha:

„Bérete si tuto nevěstu zde z lásky?“

Ženich odpovídal: „Ano.“

Kněz se ptal: „Nemáte s žádným děvčetem jiným slib, který vás váže?“

Ženich odpovídal: „Nemám.“

Bylo hrobové ticho.

Kněz zdvihal štolu, aby jim ruce spojil.

Jenom se ještě měl zeptati nevěsty.

„Bérete si přítomného ženicha z lásky?“ tázal se.

„Neberu,“ byla nevěstina odpověď.

Kněz myslil, že se Liduška zmýlila, a ptal se ještě jednou hlasem nade všecku pochybnost zřetelným: „Bérete si přítomného ženicha z lásky anebo z přinucení?“

„Z přinucení!“ odpověděla Liduška hlasem nade vši pochybnost zřetelným.

Nikdo ani nedých, neb kdyby byl dýchl, bylo by ho slyšet.

Kněz se ptal: „Táži se vás před bohem po třetí a naposledy, bérete si přítomného Ženicha z lásky anebo z přinucení?“

„Z přinucení!“ odpověděla Liduška určitě, pevně.

Kněz se jem ještě ptal: „Máte s někým jiným slib, který vás váže?“

„Mám!“ odpověděla Liduška. -

Bylo po obřadech.

Ač v kostele povstal mezi lidem šumot, šeptání divné, podivné, povstal šelest, divné zraky se střídaly, divná slova je provázela - vše bylo jako vyplašené ptactvo, když se se země zvedne a ulítá přes hory a doly.

Kněz spustil štolu, odvrátil se k oltáři, ženich a nevěsta vstali a bylo po svatbě.

Na kůru byli rozestaveni muzikanti; chtěli po ukončených obřadech provozovat hudbu a každý stál již připraven, aby spustil. Po této změně ale zůstali každý jakoby zkamenělý; pestré skupení, ale bez vůle a života.

Liduška se obrátila ke kůru a hlasem pevným volala: „Toníčku, můj jediný Toníčku, přístup k oltáři!“

Ševel mezi lidem rostl, každý se obracel ke kůru a očekával, co se bude dít. Muzikanti se dívali po Toníkovi, ale nebylo ho tam.

A Liduška čekala, jako ten, kdo hyne žízni, na kapku vody; ale Toník nešel.

„Toníčku, přístup k oltáři!“ zvolala ještě jednou.

Nikdo se neozval, nikdo neodpověděl.

Lidušku projelo divné tušení.

Klestila si cestu skrze lid, a ten jako omámený ustupoval vpravo i vlevo. Běžela na kůr, volala Toníčka, a nebylo ho tam.

Sběhla dolů, běžela přes náves, letěla jako nastřelená laň. Lid se vyhrnul z kostela, muzikanti sešli s kůru dolů, svíčky u oltáře zhasly, kněz odešel z kostela a na vesnici jako by někdo hodil zmatek.

Muzikanti šli do hospody. Kam taky jít?

Hosté ani nechtěli více k Staňkovům k obědu, šli také do hospody. Staňkovic běhali jako smyslem pomateni, běželi do hospody, zvali k obědu, jenž byl už uchystán, k němuž se děly dlouhé přípravy.

Někteří šli, někteří nešli.

Byla to podivná svatba.

Krejza nevěděl, kam má jít, má-li jít domů anebo k Staňkovům. Nešel ani sem ani tam, šel hledat Lidušku, aby snad se ještě napravilo, co se pokazilo.

Liduška zaměřila nejprve k Toníkovi do bytu, a když ho nebylo ani tam, vylítla z domu jako zoufalá. Trhala si vínek s hlavy, trhala si vlasy a v jejích očích možná číst hrůzu, zděšení.

Vtom ji potkal Krejza.

„Liduško, prosím tě, měj rozum!“ pravil k ní.

„Prabídni lidé!“ volala Liduška. „Nemám-li rozum, kdo jest toho vinen nežli vy všichni, kteří jste si zahráli s srdcem mým!

Jako zoufalá běžela do hospody.

V hospodě každý vypravoval již, jak mohl.

Liduška zaměřila zrovna k muzikantům.

„Kde jest Toník?“ vykřikla a padla na zem.

Sotva že se vzchopila. Toník zde nebyl.

Jedni povídali, že odešel, druzí, že odešel v tu stranu, jiní, že ve stranu jinou.

Liduška si usedla a oči její byly jako potrhány.

„Svrchované nebe, což již nemáš více milosti!“ a slova zájžděla lidem jako břitvy do srdce.

Jedni se děsili, jiní plakali.

„Zahrajte mi Toníkovu písničku!“ zvolala.

Muzikanti ji zahráli.

Liduška vzala toho, který sedával u Toníka, k tanci.

„Tys můj Toník!“ pravila a tančila s ním.

Tančili sami, nikdo jiný netančil.

Liduška si usedla a byla jako polomrtvá.

Pominula se rozumem. Za den tolik přežít - není divu.

Toník odešel do blízkého města a dal se na vojnu.

Byla to podivná svatba.

V

OD ČASU TOHO uplynulo mnoho let. Přichází jato a pučí květy, přichází podzim a květy vadnou. Plynou léta a lidé dospívají, přichází smrt a dělá všemu konec.

Nítě života jsou v tak nesčíslných způsobech setkány, že to málokdo pochopí. Mistr je sleduje, smrt je přestřihne. Všichni žijeme jeden život, jeden vedle druhého, každý jinak. Sto životů vidíme vedle sebe, a často si nevíme rady pro okamžik příští. Nejbližší chvíli neuhodne nikdo. Kdo ale jedná proti věčným zásadám lidským, proti zákonům přírody, na tom se mstí! lidskost! příroda strašně. Škoda, že tato msta zasáhne časem! oběť nevinnou! Předsudky lidské bývají strašlivé. Lhostejně se dívají na bratrovu krev, lační a pijou vlastních dětí krev.

Nebohá Liduška!

Znejte člověka, znejte přírodu, a rozumíte všemu, co máte zapotřebí pro život ten. Kdo se od nich odvrátí, hanobí je, hřeší proti nim a sobě kope vlastní rukou předčasný hrob.

Co pomohla rodičům Liduščiným všechna lamentace, všechno lomení rukama? Neštěstí se nedalo napravit, Lidušce rozum navrátit nemohli. Že štěstí dítěte nedá se vštípit násilím, poznali docela. Avšak bud jim věčný pokoj. Země již je kryje, a co si zde udělali, ať to tam zodpovídají.

Starý Souček jest ještě svěží, jako vítr. Jest posud generálem své armády, k níž náleží také Krejza. Přišlo brzo vše najevo a proroctví Součkovo se vyplnilo. Jmění Krejzovo bylo zbudováno na větru, chtěl si Liduškou pomoci a Liduška to zaplatila rozumem.

U Staňků jest pusto, velmi pusto. Lidé se toho stavení bojí, nikdo tam nevkročí, a žebrák maje tam zaklepat na dveře, jde mimo. Bez za stodolou zvadnul, sedmihláskové žijou již v několikátém pokolení, ale jejich hnízdo na bezu jest pusté.

Liduška sedávala první čas mnoho a mnoho pod bezem. Myslíla, že tam k ní přijde Toník. Darma čekala; Toník nepřišel, nechodila tam více, sedmihlásek také více nepřiřlétal, bez více nevoneř, a proto je tam smutno, tuze smutno.

Mnoho let opěť uplynulo a ty mnohou změnu přinesly. Staršř odumřeli a vzali Liduščino tajemství s sebou do hrobu; děti vyrostly a ty o tom nevěděly mnoho; vědělyť jen, že Liduška bláznř. Vščickni k ní byli chladnř, tak jako je ve svěťe vřbec, když se nám obrátř štěstř. Kluci na návsi za ní pokřřikovali, tropili si z ní smřch; ona se bránila, a kluci se smřli ještě víc.

Liduška nevynechala řádnou muziku v celém vřkolř. Kde jen slyřela, že jest muzika, a kdyby to bylo kolik hodin cesty vzdálené, musila tam být a vydržela tam vřdy až do rána.

Netančila nikdy. Stávala vřdy v koutě a dívala se po muzikantech. Pakli některý muzikant na ni promluvil, byla celá blažená. Proto ji řřikají „muzikantská Liduška“.

Že hledá mezi muzikanty svého Tonřka, o tom ovšem řádný z muzikantů již neví, a proto si z ní leckdys tropř smřch, žert a leckdys ji urářejř. Liduška ovšem tomu více nerozumř, a to jest její štěstř.

Snad by vydržela u muziky celý třden, kdyby tak dlouho trvala. Zapomněla by jřst i přt, jen když mřže slyřet muziku.

Málokdy se zasměje, často pláče, a to vřdy, když si vzpomene, že tam Toník není. Lidé si arcitř toho pláče nevsřimají. Řřikají, že je bláznivá, a myslř, že tím řekli vře.

Možná, že mají pravdu.

Kdo zná, co byla dřřv a co je teď, zplakal by nad ní sám.

Bylo to letos o posvřcenř, když k nám taky přiřšla „muzikantská Liduška“, tak jako břvává kařdý rok u nás.

Byla u muziky až do rána a ráno mne přiřšla vzbudit, abych se podřval, co již udělala za práci. Já se řel podřvat a viděl

jsem, že všechno uklidila, uspořádala v domě. Ona z toho měla nesmírnou radost. Pochválil jsem ji a tím jsem si získal úplnou její důvěru.

Sedla si pak na schody a zdála se být velmi zamyšlená.

„O čem přemýšlíte, Liduško?“ ptal jsem se ji.

„Naši strojili svatbu a převažili máslo,“ odpověděla mi a dala se do smíchu.

„Máte z toho radost, Liduško?“

„To ne. Ale kdyby nebyli pozvali kostelníka, bylo by všechno dobře.“

„A koho měli pozvat?“

Liduška se najednou zalekla a žádná moje otázka ji více nepřiměla k odpovědi. Zamyslíla se a zdálo se, že neslyší.

Dobrá moje matka mne zavolala stranou a pošeptala mi, abych se ji zeptal na Toníka a pak abych jí zpíval jakoukoliv písničku.

Seděla ještě pořád na schodech, a když jsem se k ní přiblížil, patrně se mne opět zalekla.

„Liduško, to máme dnes čisto ve stavení,“ pravím k ní.

„Já jsem dnes uklízela, hleďte,“ chlubila se opět.

„Musím vás za to pochválit.“

„Jsou zde děti, ať to neslyší,“ pravila a bázně se ohlížela kolem.

„Pročpak se bojíte dětí?“

„Jsou nezbedny; smály by se mi.“

„I ne. Měly by z vás radost.“

„Že by měly? Vidíte, dobře jsem uklidila. O, já bych byla dobrá hospodyně! „

„Kdyby vás tak Toník viděl, ten by měl radost, vidíte.“

Liduška vyskočila.

„Kde je Toník?“

„To nevím, Liduško.“

„Kde jste ho viděl?“

„O, ten jest daleko.“

„Ba vím to, a nemohu jej najít,“ zasteskla si Liduška, sedla opět na schody a plakala jako dítě.

Řeči její byly souvislejší, a člověk by skoro mohl myslit, že se jí opět rozbřeskuje.

„Nepovíte to žádnému?“ tázala se bázkivě.“

„Nepovím, Liduško.“

„Tedy vězte, Toník byl můj hoch. Vám to povím, ale jiní to nesmí vědět. Oni by mi ho zase nedali. Lidé jsou zlí.“

Opět sedla na schody a dívala se na mne tak, že jsem z toho vyrozuměl, abych si vážil, že mi svěřila tajemství.

Já jsem jako maně začal hvízdát jakousi písničku, kterou muzikanti hrají.

Liduška začala poslouchat velmi napnutě.

Pak jsem přešel z jedné písničky do jiné, z té opět do jiné a hvízdal, co mi právě napadlo.

Liduška najednou sebou trhla. Oko se jí vyjasnilo, tvář takéž, několikrát si dala hlavou jako takt, a pak začala zpívat jakousi starodávní polku zcela správně a dopodrobna. Zdálo se, že celá v té písni žije, na tváři se rozhostila blaženost, možná, že! v srdci. Aspoň kdo by ji byl uviděl, byl by řekl, že je šťastna. Již byla u konce, začala opět znova, radost její rostla.

Nevytrhl jsem ji ani slovem, ani pohnutím. Když dokončila, sedla opět na schody a zamyslna se. Časem se jí ještě pohnuly rty a jednotlivé hlasy mne poučily, že si tu píseň zpívá ještě v mysli a že ještě žije úplně v tom, v co se zabrala.

Podívala se pak na mne, vstala, vzala mne za ruku a pravila: „To je Toníkova písnička.“

„Míval ji rád?“

„Tu hrával, a já jsem ji tančila, pak přestal hrát a tančil ji se mnou. O, ten umí tančit!“

„A hezký byl?“

„Baže. Jeho oko! To bylo krásné oko!“

Opět sedla na schody a dala se do pláče.

Abych ji přivedl na jiné myšlenky, začal jsem opět hvízdát všelijaké písničky. To účinkovalo. Netrvalo to dlouho a ona již zase zpívala „tu Toníkovou“; zase byla na chvílku šťastna.

Vidět člověka v největším neštěstí na chvílku šťastným, kterak úplně věří, že jest opravdu šťastným, vidět hned v příští chvíli ale na něho se opět valit celé ty balvany hrůzy, které jeho duševní poklid rozmačkaly, - to se člověku srdce v těle rozpláče.

Liduška dozpívala a opět se plným okem dívala na mne.

„Toník přijde, pravila.

„Jistěže přijde, Liduško,“ pravil jsem já.

„Vy to taky víte?“

A vstala.

„Ovšem že vím.“

„Můj dobrý Toníček! Pak mi zase bude dobře. Ten mi nedá ublížit. Lidé jsou teď velmi zlí. Nadávají mi, kluci se mi smějous, házejí po mně pískem, a já musím plakat. Ale až přijde Toník, bude všemu konec. Toník mne nedá. Pak půjdeme zase pod bez, víte tam m stodolu, tam si budem povídat, co jsme zkusili, a budem se mít rádi. Uvidíte, že sedmihlásek zase přiletí, jen co přijde zase Toník.“

Vtom spustili na návsi muzikanti, kteří chodívají v pondělí o posvícení po vsi s muzikou.

Liduška se vzpřímila.

„Slyšíte ho?“ ptala se a vzala mne za ruku.

„Kohopak, Liduško?“

„Toníka! To je Toník! Toník už se vrací!“

A sotva to dopověděla, již byla ze dveří ven a běžela za muzikanty, aby tam uvítala svého Toníka.

Okolo muzikantů obíhal zlatý ženich, v ruce měl zlatý koláč a odháněl zlaté kluky.

Jakmile uviděli kluci Lidušku, opustili zlatého ženicha, běželi jí naproti a křičeli: „Muzikantská Liduška! Muzikantská Liduška!“

Liduška proběhla muzikanty kříž na kříž, a nenašedši svého Toníka, usedla na návsí na kámen a dala se do pláče. -

Toník se ale posud nenavrátil. Žádný neví, kam se poděl. Liduška posud na něho čeká, bezpochyby že darmo. A kdyby se i vrátil - můj ty bože, jaké by to bylo shledání?

Podivná to věc. Zlatý ženich, kdykoliv uvidí Lidušku, pláče s ní. Snad že si rozumějí, aspoň se těší vespolek.

On jest jediný, který jí neříká „muzikantská Liduška“, nýbrž jen Liduška.

O „zlatém ženichu“, budete-li chtít, povím vám jindy.